

Václav Kaplický (1895 – 1982): Kladivo na čarodějnice (1963)

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje);

2. Kompozice;

3. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

4. Námět, témata, hlavní motivy;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Tkadlec se žebračce nelíbil, ani ten kluk v červené ministrantské komži. Oba stáli příliš blízko a lehce si mohou všimnout, až Schuchovka hostii vyplivne do připraveného šátku. Ale babka věděla, jak to udělá. Stejně jako loni: šátek položí na mříž, až dostane hostii, skloní hodně hlavu a oplatku pustí do šátku. Jen aby už to měla za sebou!

Kněz se blížil. Lidé, ke kterým přistupoval, otvírali ústa jako ryba na suchu, křížovali se a vyplazovali jazyk. Potom se pokorně bili v prsa.

Už došlo i na žebraččinu sousedku.

Schuchovka se pokřížovala, otevřela ústa a vyplázla jazyk. Slyšela, jak kněz nad ní cosi odříkává. Potom cítila, jak jí na jazyk položil hostii. Zavřela oči a hluboko sklonila hlavu. A vypustila hostii do připraveného šátku.

Farář nic nezpozoroval, protože hned odcházel k oltáři, také tkadlec Bittner nic neviděl, neboť kněz stál mezi ním a žebračkou, snad jen ten kluk ministrantský si mohl něčeho všimnout, ale ten má jistě v palici jiné věci, utěšovala se babka.

Bila se v prsa a jako ostatní mumlala, že není hodná, poočku se však dívala na ministranta. Kluk přiskočil ke kostelnímu otci a něco mu šeptal. Tkadlec srahl obočí a upřel zrak na žebračku. Babku něco nutilo, aby rychle vstala a utekla z kostela, ale strachem se nemohla pohnout.

To už byl tkadlec u ní. Položil jí ruku na rameno a pravil tiše:

„Pojď do sakristie!“

...

„A kdo je ta Davidka?“ ještě zvýšil hlas hejtman.

Žebračká ji uviděla před sebou, žlutou v obličejí, v kříži ohnutou, vyzáblou na kost. V chalupě má bradatého kozla a dva černé kocoury. Právě ona je příčinou celého neštěstí ubohé Maryny Schuchové. Kdyby nebylo jejích rad, neseděla by teď tady, nebyla by vyslýchána jako palička a nečekalo by ji bůhvíco.

„To je stará čarodějnice!“ ulevila si žebračká, aniž si uvědomila, co vlastně řekla.

„Čarodějnice!“ zvolal radostně farář Schmidt.

...

Boblig stáhl obočí, takže vypadalo jako hustý kartáček:

„Mé požadavky jsou vsutku nepatrné, Milosti. Je ovšem třeba, abyste ráčila uvážit, že procesy s čarodějnicemi nejsou obyčejné procesy hrdelní. U soudů inkvizičních jde o zápas se samým ďáblem, jehož dílem jsou všechny špatnosti na světě. A ďábel je, Milosti, nesmírně lstivý, vynalézavý, dovede své činy mistrně skrývat, koná je obyčejně na místech nejodlehlejších, bez svědků, za temných nocí. Soudce proto musí být ještě vynalézavější než on a musí užívat prostředků, jakých se v jiných procesech neužívá. Musí být velmi zkušený, nesmí dát na sebe působit slovy, pohledy, gesty, zevnějškem podezřelé osoby, musí být čestný, aby se nedal podplatit, neboť i takové případy se často přihodily ve Slezsku i jinde. A také ovšem inkviziční soudce nesmí mít srdce a neznat slitování, i kdyby šlo o vlastní matku nebo dceru. Samozřejmě se pak ještě předpokládá, že zná všechny zákony světské i církevní.“

...

Gaup odříkával jako studentík:

„Znám zákony. Platí především zákon z roku 1656. Na čarodějnictví, kterého se dopustí někdo spojením se zlým nepřitelem a způsobí tím škodu, na kouzelnictví, které vedle zapření křesťanské víry přivodí i oddanost zlému nepříteli, rovněž tak i na tělesné obcování s ním je jediným trestem – smrt upálením zaživa. Jen za zcela zvláštních okolností, na které je možno vzít ohled, a při neveliké škodě může být u osob, upřímně litujících svých hnusných činů, trest zmírněn předcházejícím stětím ...“

Na tvářích Bobligových se objevil úsměv:

„Znáte to opravdu dobře, *arnice*, a právě proto bych chtěl, bude-li v Šumperku zřízen inkviziční tribunál, abyste byl mou pravou rukou...“

„Budu věrný jako pes, *canis fidelis!*“ pochlubil se trochou své latiny.

„*Exquisite!*“ zvolal pan Boblig z Edelstadtu a pozvedl pohár s vínem. „*Per amicitiam nostram!*“

„Na věčné přátelství!“

Boblig vypil a postavil prázdný pohár na stůl. Utrousil:

„Věděl jsem, proč jsem si z celého Šumperka vybral právě vás!“

„A nechybil jste!“

Hrbáč jen pil a usmíval se. Mlčel.

...

Nejblíží k Huttrovi stála Nová brána. Pod ní, při Bratrušovském potoku, míval barvírnu Kašpar Sattler, přítel věrný a obětavý. Popel jeho těla je smíšen s popelem jiných přátel. Blízko barvírny bývala dílna mydláře Přerovského. I popel z jeho těla je na spáleništi. Novou branou vyšla naposled z města Dorota. I Marie Pešková, Jindřich Pešek, Fricek Winter, Marie Sattlerová, malá Lízl i milá Zuzana Voglicková. Osmačtyřicet jich napočítal advokát Maixner. Kdo ví, kolik jich vlastně bylo.

A navíc ještě přítel nad jiné drahý, děkan Kryštof Alois Lautner, kterého upálili v Mohelnici.

...

„Říkáme stále zloduch Boblig. Ano, ale nebyl i on jen nástrojem něčeho ještě obludnějšího, než byl sám? Nástrojem strašné pověry? Kdy se konečně lidé zbaví pověr? Kdy? Říká se, že oheň utíká za paličem, stejně i pověra dohání člověka. Ale proč? Protože lidé příliš rádi mají pohodlí, ticho, protože si tak mnozí oblíbili otroctví. Jednou však slunce musí prorazit tmou. Musí! Musí!“

II. Nebeletristický text:

A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;

B. Jazykové apod. zvláštnosti.

1678 – 1685 – Hlavní období proslulé série čarodějnických procesů na Šumpersku: Jednalo se o jeden z případů krutého pronásledování žen obviněných z čarodějnictví, jaké se zejména v 16. – 17. století odehrály na různých místech v především katolických oblastech Evropy (v protestantských krajích byly takové události mnohem vzácnější). Vyhledávání, věznění, mučení, usvědčování a upalování žen podezřelých z čarodějnických praktik i z tělesného obcování s ďáblem patřilo mezi nejtemnější stránky vypjaté barokní zbožnosti, byť bylo – jako v šumperském případě – ještě zneužíváno k hmotnému obohacování či sadistickému uspokojování světských inkvizičních úředníků. Ve Velkých Losinách i v blízkém Šumperku takto působil **Franz Heinrich Boblig von Edelstadt** (asi 1611 – 1698), který dal odsoudit a upálit kromě řady žen také šumperského kněze **Christopha Aloise Lauthnera**, jenž se snažil jeho řádění zastavit. Čarodějnické procesy na velkolesinském panství se odehrály v německy mluvícím prostředí a českou společnost v tehdejších ani následujících letech neovlivnily. Až český spisovatel Václav Kaplický (1895 – 1982) napsal o události román *Kladivo na čarodějnice* (1963), jenž byl zpopularizován (1969) kongeniálním stejnojmenným filmovým přepisem režiséra Otakara Vávry.

